

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ & ΑΓΩΓΗ ΣΤΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ

ΤΣΙΑΛΙΔΟΥ Ε.

Νηπιαγωγείο Ασπροκκλησιάς , Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση Καστοριάς.
e-mail: samaras-manios@[yahoo.gr](mailto:samaras-manios@yahoo.gr)

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στο νηπιαγωγείο μας ενδιαφέρει περισσότερο ο τρόπος που αποκτήθηκε η γνώση, πόσο δραστηριοποιήθηκε το νήπιο και αν δομήθηκε σφαιρικά η προσωπικότητα του, παρά η ίδια η γνώση.

Οι δύο μέθοδοι διδασκαλίας, project και διαθεματικό ενιαίο πλαίσιο προγραμμάτων σπουδών, καθώς και το αναλυτικό πρόγραμμα προσχολικής αγωγής του 1985 του υπουργείου παιδείας υπηρετούν αυτόν το σκοπό αλληλοσυμπληρώνοντας η μια την άλλη. Μπορούν να εφαρμοστούν συνδυασμένα σε οποιοδήποτε σχέδιο εργασίας αναδυθεί από τα ενδιαφέροντα και τη δυναμική της κάθε ομάδας, φυσικά και σ' αυτά της περιβαλλοντικής αγωγής. Δε διαχωρίζω τη περιβαλλοντική εκπαίδευση λοιπόν σαν κάτι διαφορετικό από το υπόλοιπο πρόγραμμα του νηπιαγωγείου τόσο στην προσέγγιση της γνώσης, τη μεθοδολογία όσο και τους στόχους.

TSILIDOU E.

Kindergarten Asproklisias , First Level Education Kastorias.
e-mail : samaras-manios@[yahoo.gr](mailto:samaras-manios@yahoo.gr)

ABSTRACT

In kindergarten, we are intersted in the way knowledge has achieved, in how much the child has taken action and if his personality has been globally structured, more than knowledge itself. The two teaching methods, project and the united frame of studying programmes, as long as the analytic programme of pre school education in the year 1985 of the ministry of education, serve this target completing each other. They can be applied in combination, in every working plan that has been surfaced from the interests and the dynamic of every team, and of course well, in these of the environmental education. I don't separate environmental education as something different from the rest programme of kindergarten as much as the approach of knowledge, the methodology and its targets.

Λέξεις κλειδιά: περιβαλλοντική εκπαίδευση και αγωγή, νηπιαγωγείο, μεθοδολογία-στόχοι προγράμματος περιβαλλοντικής εκπαίδευσης

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

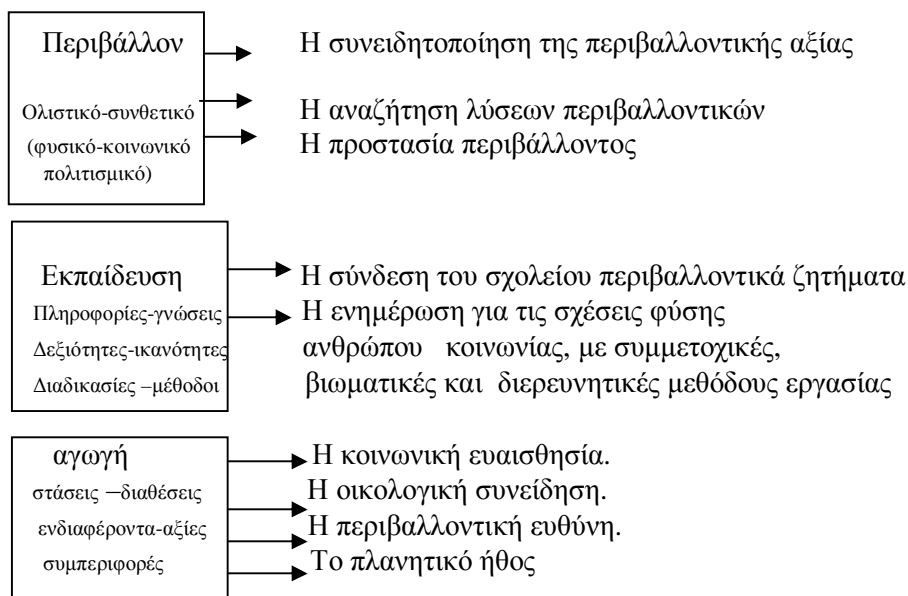
Τα παιδιά από ένστικτο ερευνούν, πειραματίζονται, ρωτούν και τελικά μαθαίνουν γιατί απλά θέλουν να γνωρίσουν τον κόσμο που τους περιβάλλει και να ικανοποιήσουν τις ανάγκες τους για επιβίωση. Το ενδιαφέρον τους να μάθουν τον κόσμο λοιπόν είναι το κίνητρο για τη μάθηση. Αυτό το κίνητρο χρησιμοποιεί σαν εργαλείο η εκπαίδευση στην προσπάθεια της να δημιουργήσει τον ενήλικα πολίτη της κοινωνίας που αντιπροσωπεύει ή αυτής που οραματίζεται, δίνοντας επιλεγμένες γνώσεις. Κάθε βαθμίδα κρατά την αυτονομία της, ως προς τους επιμέρους στόχους και διαδικασίες της αγωγής που υπαγορεύονται από τις δυνατότητες και τους περιορισμούς τη ψυχολογία της κάθε ηλικίας. Ωστόσο παρατηρείται η εντατικοποίηση και η έμφαση που δίνεται στα χρηστικά και άμεσα μετρήσιμα μορφωτικά αγαθά από τους γονείς και εκπαιδευτικούς των

άλλων βαθμίδων, να έχει περάσει και στο νηπιαγωγείο. Το σύνδρομο του παθητικού, θεωρητικού, νοησιαρχικού σχολείου και της ποσοτικοποίησης των γνώσεων και πληροφοριών, που χαρακτηρίζει την εποχή μας, έχει σχολειοποιήσει μερικώς, το λίκνο της μάθησης μέσα από το παιχνίδι, το νηπιαγωγείο. Η σχολειοποίηση προσδίδει μια σοβαροφάνεια σ' αυτό και μια μικρή απενοχοποίηση στη νηπιαγωγό, την μεγάλη παρεξηγημένη της εκπαίδευσης, χωρίς να προσφέρει ουσιαστικό αποτέλεσμα.. Αντίθετα προσθέτει στα υπάρχοντα προβλήματα, την πλήξη, την επιθετικότητα και τη σκυθρωπότητα του σημερινού σχολείου, τη μη ολόπλευρη αγωγή και ανάπτυξη. Θέτοντας σε αχρησία ένα κομμάτι της ύπαρξης των παιδιών, υποβαθμίζει την ποιότητα της μελλοντικής κοινωνίας.

2. Η ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ – ΑΓΩΓΗ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Από τις πρώτες ζωγραφιές φαίνεται ότι τα παιδιά γνωρίζουν τι συνιστά το περιβάλλον τους, φυσικό και ανθρωπογενές, γιατί ζωγραφίζουν ουρανό, χρώμα, σπίτι, ζώα και φυτά.(*Μ. Δηκοπούλου, Τ. Ζόμπολας, Ε. Μπαμπίλα, Μ Χατζημιχαήλ : «Περιβαλλοντική Αγωγή για μικρά παιδιά», 2001*). Όμως δε γνωρίζουν, ότι όλες αυτές «...οι θαυμαστές μορφές που διαφέρουν τόσο πολύ μεταξύ τους και που εξαρτώνται η μια από την άλλη με τόσο πολύπλοκο τρόπο, παράχθηκαν όλες από νόμους που ενεργούν γύρω μας ...»(*Κ. Δαρβίνος: «Η καταγωγή των ειδών»*). Κατανοούν ότι είναι μέρος του περιβάλλοντος, γιατί εντάσσουν και τον εαυτό τους στις ζωγραφιές, όχι όμως την επίδραση του τρόπου ζωής μας σ' αυτό. Πρώτο βήμα λοιπόν της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης είναι να καθορίσει την έννοια του περιβάλλοντος. Ως περιβάλλον ορίζεται το σύνολο των φυσικών και ανθρωπογενών παραγόντων και στοιχείων που βρίσκονται σε αλληλεπίδραση και επηρεάζουν την οικολογική ισορροπία, την ποιότητα ζωής, την ιστορική και πολιτιστική παράδοση και τις αισθητικές αξίες (*Ν.1650/86, ΦΕΚ 160 Α/18-10-86, άρθρο 2, για την προστασία του περιβάλλοντος*).

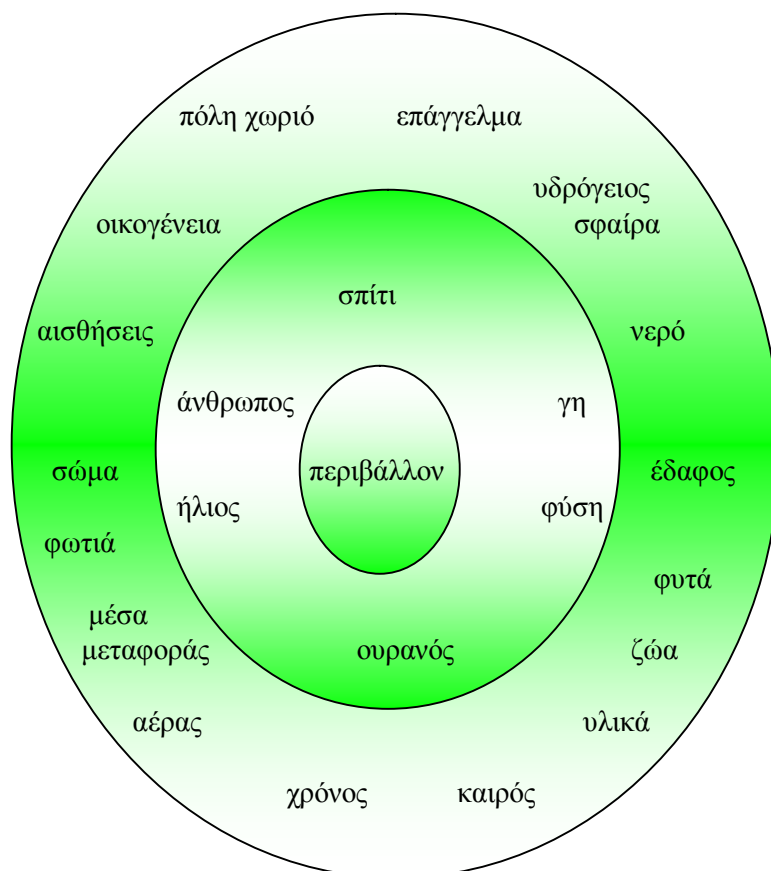
Η περιβαλλοντική εκπαίδευση όχι μόνο μπορεί να δώσει στο σχολείο αυτό που του λείπει, αλλά είναι και μια αναγκαιότητα στο βαθμό που περιβαλλοντικά προβλήματα συνθέτουν οικολογική κρίση. Οι στόχοι, η θεματολογία αλλά κυρίως η μεθοδολογία της ανταποκρίνονται στις σημερινές ανάγκες του σχολείου και της κοινωνίας. Πρωταρχικός στόχος της που ανταποκρίνεται στις ανάγκες του παρόντος, είναι η δημιουργία ενεργών πολιτών που θα αγαπήσουν το περιβάλλον (φυσικό- κοινωνικό- πολιτιστικό), ώστε να οραματιστούν μια κοινωνία τέτοια που θα κάνει πράξη ένα βιώσιμο μέλλον για τον πλανήτη. Στοχεύει, να μπορούν οι πολίτες αυτοί να ενεργούν με αυτοπεποίθηση, σεβασμό προς τον εαυτό τους και τους άλλους, φαντασία, δημιουργικότητα, κριτική σκέψη, ομαδικότητα και με αναγκαίες γνώσεις της δομής και της λειτουργίας του περιβάλλοντος. Αναλυτικότερα οι στόχοι της, ομαδοποιημένοι σε τρεις κατηγορίες, θεωρούνται οι :

(*Αρτέμις Αθανασάκης : «Η Περιβαλλοντική Αγωγή σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης», 2004*).

Η θεματολογία της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, είτε αναδυόμενη είτε καθοδηγούμενη, αφορά προβλήματα και προβληματισμούς σημερινούς σε αντίθεση με παρωχημένα θέματα άλλων μαθημάτων και απορρέει από το παρακάτω σχήμα. Στον εσωτερικό κύκλο υπάρχουν οι έννοιες που φέρει το παιδί για τον κόσμο γύρω του και απεικονίζει στις ζωγραφιές του. Στον εξωτερικό κύκλο είναι οι έννοιες που εμπειριούνται στις προηγούμενες, αλλά συγχρόνως τις κάνουν πιο συγκεκριμένες, δηλώνοντας και τις ενότητες που τις δομούν. Αυτές αποτελούν και τα περιεχόμενα του εκπαιδευτικού υλικού.

(Μ. Δηκοπούλου, Τ. Ζόμπολας, Ε. Μπαμπίλα, Μ Χατζημιχαήλ : «Περιβαλλοντική Αγωγή για μικρά παιδιά», 2001).

Η μεθοδολογία της ακολουθεί ενεργητικές, συμμετοχικές, ερευνητικές και βιωματικές διαδικασίες, πολυεπιστημονική σύνδεση, χρήση πολλαπλών πηγών πληροφόρησης, κριτική ανάλυση, συνθετική επεξεργασία. (Αρτέμης Αθανασάκης : «Η Περιβαλλοντική Αγωγή σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης», 2004). Καθόλου διαφορετική από αυτήν των νέων σχολικών προγραμμάτων:

Α) Διαθεματικού Ενιαίου Πλαισίου Προγραμμάτων Σπουδών, που προσπαθεί να βελτιώσει το πρόβλημα του κατακερματισμού της γνώσης, παρέχοντας συνεχή και ενιαία γνώση σαν κομμάτια ενός παζλ που ολοκληρώνεται και βρίσκεται κοντά στη φυσική λειτουργία της ανθρώπινης σκέψης να αντιλαμβάνεται τη γνώση ως όλο.

Β) Ευέλικτης Ζώνης- Project που προσπαθεί να βελτιώσει το πρόβλημα του παθητικού, θεωρητικού, νοησιαρχικού σχολείου με τη βιωματική παιδοκεντρική προσέγγιση της γνώσης, τη ενεργητική ισότιμη συμμετοχή του μαθητή, σε κλίμα συνεργατικότητας.

Συνοψίζοντας τα παραπάνω η περιβαλλοντική εκπαίδευση θα πρέπει να ακολουθεί τις παρακάτω κατευθυντήριες αρχές (Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Καστοριάς: «Μια σταγονοπαρέα στη λίμνη μας», 2004):

Η περιβαλλοντική εκπαίδευση πρέπει να εξετάζει το περιβάλλον στην ολότητα του φυσικό και ανθρωπογενές, οικολογικό, πολιτικό, οικονομικό, τεχνολογικό, κοινωνικό, νομικό, πολιτιστικό

και αισθητικό.

Η περιβαλλοντική εκπαίδευση πρέπει να είναι μια διαρκής, δια βίου διαδικασία, σε όλα τα επίπεδα τυπικής και μη τυπικής εκπαίδευσης.

Η περιβαλλοντική εκπαίδευση πρέπει να υιοθετεί διεπιστημονική προσέγγιση στα προγράμματά της.

Η περιβαλλοντική εκπαίδευση πρέπει να δίνει έμφαση στην ενεργό συμμετοχή για την πρόληψη και επίλυση περιβαλλοντικών προβλημάτων.

Η περιβαλλοντική εκπαίδευση πρέπει να εξετάζει τα κύρια περιβαλλοντικά ζητήματα από μια παγκόσμια σκοπιά, ενώ παράλληλα θα λαμβάνει υπόψη της τοπικές ιδιαιτερότητες.

Η περιβαλλοντική εκπαίδευση πρέπει να εστιάζει την προσοχή της στην παρούσα και τη μελλοντική κατάσταση του περιβάλλοντος.

Η περιβαλλοντική εκπαίδευση πρέπει να εξετάζει σχέδια ανάπτυξης και της οικονομικής μεγέθυνσης από μια περιβαλλοντική σκοπιά.

Η περιβαλλοντική εκπαίδευση πρέπει να αναδεικνύει την αξία και την αναγκαιότητα της συνεργασίας σε επίπεδο τοπικό και παγκόσμιο για την επίλυση των περιβαλλοντικών προβλημάτων.

3. Η ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ – ΑΓΩΓΗ ΣΤΟ ΝΗΣΙΑΓΩΓΕΙΟ

Στο νηπιαγωγείο, καθώς αναφέρω στην περίληψη που προηγήθηκε, μας ενδιαφέρει περισσότερο ο τρόπος που αποκτήθηκε η γνώση παρά η ίδια η γνώση. Δεν αξιολογούμε μόνο τι έμαθε το νήπιο αλλά πόσο δραστηριοποιήθηκε και αν δομήθηκε σφαιρικά η προσωπικότητα του.

Διαβάζοντας το ισχύον αναλυτικό πρόγραμμα του 1989 του Υπουργείου εθνικής παιδείας και Θρησκευμάτων για την προσχολική αγωγή και το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών διαπιστώνει κανείς ότι οι στόχοι τους ταυτίζονται κατά πολύ με αυτούς της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης. Θα παραθέσω επιλογή των στόχων αυτών.

Αναλυτικό πρόγραμμα:

- Σκοπός είναι η υποβοήθηση της ολόπλευρης και ισόρροπης ανάπτυξης των νηπίων, ψυχοκινητικής, κοινωνικο-συναισθηματικής, ηθικής και θρησκευτικής, αισθητικής, νοητικής καθώς και της καλλιέργειας δεξιοτήτων(κινητικών και νοητικών), μέσα σε κλίμα ελευθερίας, ασφάλειας και προβληματισμού. Ειδικότερα:

- Να ανακαλύψει τη δύναμη και τη χαρά της συλλογικής προσπάθειας και να εθισθεί στην αμοιβαία σχέση ατόμου και ομάδας(άρθρο 1).

- Να οικοδομήσει τις αξίες της κοινωνικής ζωής: υπευθυνότητα, ειλικρίνεια, συνεργατικότητα, αγάπη προς την πατρίδα, μέσα σε κλίμα ελευθερίας και αμοιβαιότητας, με απώτερο σκοπό την ηθική του ανάπτυξη και αυτονομία.(άρθρο 1)

- Να υιοθετήσουν θετικές στάσεις απέναντι στο φυσικό περιβάλλον, την ανθρώπινη εργασία, τα μέσα και τα προϊόντα της(αγωγή και κοινωνικο – συναισθηματική – ηθική και -θρησκευτική ανάπτυξη).

- Να προάγουν την τάση τους για συνεργασία και να διευθετηθούν οι μεταξύ τους συγκρούσεις(αγωγή και κοινωνικο – συναισθηματική – ηθική και θρησκευτική ανάπτυξη).

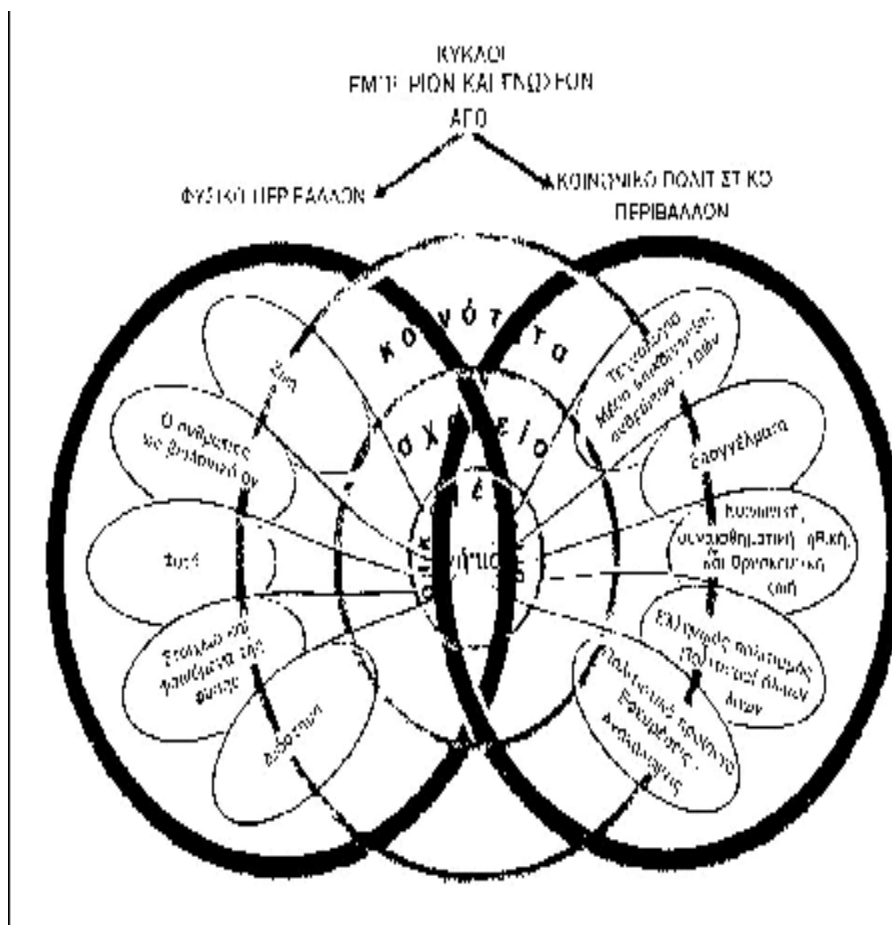
- Να επινοούν ποικίλες, σύνθετες και πρωτότυπες λύσεις σε καταστάσεις προβληματισμού, στα πλαίσια των κοινωνικοσυναισθηματικών τους δραστηριοτήτων, με τη συμβολή και της γλώσσας(δημιουργικότητα και κοινωνική αγωγή)

- Να ανακαλύψουν τις ποικίλες όψεις των αντικειμένων και των καταστάσεων και να τους αποδίδουν νέες σημασίες, επενεργώντας πάνω τους κινητικά και νοητικά με τρόπο δημιουργικό μέσα από τις εικαστικές, θεατρικές τέχνες και τη μουσική(αγωγή και αισθητική ανάπτυξη).

- Να γνωρίσουν τα ζώα, τα φυτά, τα γεωφυσικά στοιχεία, ως προς ορισμένα βασικά χαρακτηριστικά γνωρίσματα τους ως προς την κοινωνική τους διάσταση(αγωγή και νοητική ανάπτυξη).

Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών:

- -Να συμμετέχουν σε συζητήσεις και να επιχειρηματολογούν (γλώσσα)
 - -Να πειραματίζονται και να ερευνούν ανοιχτές καταστάσεις προβληματισμού, να εφαρμόζουν τις ήδη αποκτημένες γνώσεις, να κάνουν δοκιμές και επαληθεύσεις, να επιλέγουν το κατάλληλο υποστηρικτικό υλικό.
 - Να χρησιμοποιούν για να μετρούν αυθαίρετες ή συμβατικές μονάδες μέτρησης.(μαθηματικά)
 - -Να βιώνουν και να εξερευνούν τον φυσικό και τεχνικό κόσμο και να προσεγγίζουν έννοιες των φυσικών επιστημών. Να παρατηρούν, να συγκρίνουν, να ταξινομούν, να προβλέπουν και να κάνουν υποθέσεις, να δοκιμάζουν να επαληθεύουν και να εφαρμόζουν.
 - Να κατανοούν τη σημασία της παρατήρησης και των πειραμάτων τα για τη μελέτη υλικών και φαινομένων.
 - Να αναπτύσσουν την επιστημονική γλώσσα και επικοινωνία και να αξιοποιούν την τεχνολογία..
 - Να αναγνωρίζουν τη χρησιμότητα ορισμένων εργαλείων και οργάνων για τη συλλογή πληροφοριών.
 - Να κατανοούν την αξία της ομαδικής εργασίας και της ανακάλυψης.
 - να κατανοούν βασικά χαρακτηριστικά γύρω από τη δομή και τις ιδιότητες των υλικών.
 - Να γνωρίζουν απλές μηχανές και επινοήσεις, να πειραματίζονται και να αναγνωρίζουν τη χρησιμότητα τους στη ζωή.
 - Να κατανοούν ορισμένες πηγές ενέργειας και τις μετατροπές τους.
 - Να κατανοούν την κίνηση και τις αρχές που την εξηγούν. (φυσικές επιστήμες)
 - -Να αποσαφηνίσουν έννοιες και να διευρύνουν τις γνώσεις τους για τον ανθρώπινο οργανισμό.
 - Να αποσαφηνίσουν έννοιες και να διευρύνουν τις γνώσεις για τους ζωικούς οργανισμούς και τους φυτικούς.
 - Να διευρύνουν τη γνώση τους για το περιβάλλον.
 - Να αποκτήσουν θετικές στάσεις και συμπεριφορές.
 - Να αναπτύξουν τη γλώσσα και την επικοινωνία και να αξιοποιούν την τεχνολογία.
 - Να εξοικειώνονται με την έρευνα.(βιολογία).
 - -Να αποσαφηνίσουν έννοιες και να διευρύνουν τις γνώσεις τους για το φυσικό περιβάλλον.
 - Να γνωρίσουν το κοντινό ανθρωπογενές περιβάλλον.
 - Να συνειδητοποιήσουν την αλληλεπίδραση του φυσικού περιβάλλοντος με τις δραστηριότητες του ανθρώπου. (γεωγραφία).
 - -Να ενδιαφέρονται για ιστορικά γεγονότα, προβλήματα και διλήμματα ανθρώπων διαφορετικών εποχών(ιστορία).
 - -Να αναπτύξουν την αυτοεκτίμησή τους, ικανότητες συνεργασίας και να σέβονται τη διαφορετικότητα(κοινωνική αγωγή).
 - -Να καλλιεργηθεί ο σεβασμός προς την ομορφιά και την αρμονία της φύσης και να εμπνέονται συναισθήματα αγάπης και αδελφότητας για όλα τα πλάσματα της γης(θρησκευτικά).
 - -Να αναπτύξουν θετικές στάσεις και ηθικές αξίες(φυσική αγωγή).
 - -Να αρχίσει να διακρίνει το ωραίο στη φύση, στο περιβάλλον και στα έργα τέχνης(εικαστική αγωγή).
 - -Να συσχετιστεί η μουσική με το ευρύτερο περιβάλλον, είτε αυτό αφορά τον κόσμο μας και τους ανθρώπους είτε το φυσικό ή το οικονομικό(μουσική).
 - -Να εκφραστούν ελεύθερα μέσα από αυτοσχεδιασμό θεατρικό παιχνίδι, δραματοποίηση(θεατρική αγωγή).
- Η θεματολογία των προγραμμάτων αντλείται από το περιβάλλον και τις εμπειρίες των νηπίων και εκφράζεται από το σχήμα των κύκλων στο αναλυτικό πρόγραμμα και ταυτίζεται σχεδόν με αυτό της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης:

Όσο για τη μεθοδολογία των προγραμμάτων ταυτίζεται πλήρως, καθώς, όπως προβλέπει το αναλυτικό πρόγραμμα του 1985, η ενασχόληση των νηπίων γίνεται είτε με δραστηριότητες προεπιλεγμένες από τη νηπιαγωγό, είτε με εκείνες που αναδύθηκαν αυθόρμητα. Η νηπιαγωγός υποβοηθάει και ενθαρρύνει την ενασχόληση των νηπίων στις δραστηριότητες. Το ίδιο συμβαίνει και με τα σχέδια εργασίας – project που εφαρμόζονται στο Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών. Η αφόρμηση πάλι δίνεται από τα ενδιαφέροντα των παιδιών, είτε δημιουργείται περιβάλλον με ερεθίσματα ώστε να εκμαιευτεί. Στη συνέχεια δημιουργούμε τον ήλιο ή την αράχνη όπως συνηθίζεται να ονομάζεται που καθορίζει τόσο τη δυναμική και τις γνώσεις της ομάδας όσο και τους τομείς του θέματος που ενδιαφέρουν τα παιδιά. Στη συνέχεια προτείνονται από τα παιδιά έρευνα στο σπίτι πληροφορίες και εμπειρίες συγγενών, συλλογή υλικού φωτογραφικού, ακόμα και οι δραστηριότητες που θα πλαισιώσουν το θέμα και θα δώσουν στα νήπια την ευκαιρία να εκφραστούν κινητικά, λεκτικά, εικαστικά, θεατρικά και μουσικά. Τέλος επαναλαμβάνεται το σχεδιάγραμμα –αράχνη για την αξιολόγηση των αποτελεσμάτων του προγράμματος.

Δε διαχωρίζω τη περιβαλλοντική εκπαίδευση λοιπόν σαν κάτι διαφορετικό από το υπόλοιπο πρόγραμμα του νηπιαγωγείου όσον αφορά στους στόχους, στην προσέγγιση της γνώσης και βέβαια στη μεθοδολογία.

Το διαφορετικό που μπορεί να φέρει η περιβαλλοντική εκπαίδευση στο νηπιαγωγείο και να το ανανεώσει αφορά στη θεματολογία. Τα θέματα πηγάζουν πάντα από τις εμπειρίες και το ευρύτερο περιβάλλον των παιδιών, αλλά η οπτική γωνία γίνεται τέτοια που απορρέει οικολογικά προβλήματα και προβληματισμούς. Ο στόχος μπορεί να εξειδικευτεί στην καταγραφή και απόκτηση οικολογικών στάσεων ζωής που θα βοηθούν στη επίλυση των περιβαλλοντικών προβλημάτων, όταν τα νήπια πολίτες ενήλικοι πια θα λαμβάνουν αποφάσεις. Ακόμη στην

προσπάθεια να καταλάβουν τα προβλήματα αυτά χρειάζεται να γνωρίσουν βαθύτερα τη δομή του κόσμου. Έτσι περισσότερα απλά πειράματα πραγματοποιούνται, εκτός των άλλων δραστηριοτήτων, που δίνουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον σ'ότι υλοποιείται στην τάξη. Μεγαλύτερη βαρύτητα αποκτούν κι οι διδακτικές επισκέψεις χώρων, που είχαν παραγκωνιστεί από τη σχολική πράξη. Τέλος προστίθενται οι δράσεις στο πεδίο, που δίνουν έμπνευση συμμετοχής και στους πιο δύσκολους μαθητές .

Τα αποτελέσματα είναι εκπληκτικά σε όλους τους τομείς που μας ενδιαφέρουν. Επιτυγχάνονται οι στόχοι που αφορούν στην ισόρροπη ανάπτυξη των νηπίων του αναλυτικού, αυτοί που αφορούν στους άξονες γνώσης του Διαθεματικού Ενιαίου Πλαισίου Προγραμμάτων Σπουδών και της ευέλικτης ζώνης. Το ενδιαφέρον των παιδιών διατηρείται αμείωτο και ανανεώνεται από τη καινούργια οπτική γωνία που δουλεύονται τα θέματα. Τα οικολογικά προβλήματα εξάλλου είναι θέματα της τρέχουσας επικαιρότητας, όχι όπως τα παραδοσιακά που θεωρούνται ίσως λίγο παρωχημένα, και προβάλλονται από τα μάσα μαζικής ενημέρωσης και τον τύπο. Τέλος και οι γονείς συμμετέχουν με ενδιαφέρον στις έρευνες που επιδιώκεται να γίνουν από τα παιδιά, στις διδακτικές επισκέψεις και στις δράσεις στο πεδίο και εκτιμούν περισσότερο τη εκπαίδευση στο νηπιαγωγείο. Χρειάζεται μόνο να αποσαφηνιστούν οι έννοιες της εκπαίδευσης και της αγωγής στο χώρο του νηπιαγωγείου, δυο έννοιες σχετικές μεταξύ τους. Εκπαίδευση είναι η συστηματική, τακτική κα μεθοδευμένη διαδικασία μετάδοσης γνώσεων και ανάπτυξης δεξιοτήτων, ενώ η αγωγή στοχεύει στην ανάπτυξη και άσκηση των πνευματικών, σωματικών και ηθικών ικανοτήτων του ανθρώπου, ώστε να αποκτηθούν σταθερές αξίες που θα οδηγήσουν σε στάσεις και συμπεριφορές συνυφασμένες με τις συνθήκες, τα ήθη, και τα πρότυπα του κοινωνικού συνόλου κάθε εποχής. Οι δυο αλληλοσυμπληρώνονται σ' αυτό που λέμε παιδαγωγική πράξη με μεγαλύτερο ποσοστό στην αγωγή όσο μικραίνει η ηλικία του παιδιού. Στο νηπιαγωγείο λοιπόν φυσικό είναι να πρωταγωνιστεί η αγωγή .

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Αναλυτικό πρόγραμμα του 1989 του Υπουργείου εθνικής παιδείας και Θρησκευμάτων για την προσχολική αγωγή
2. το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (αρ. φύλλου 1376 τ.Β'18-10-2001)
3. «Περιβαλλοντική Αγωγή για μικρά παιδιά», 2001, Μ. Δηκοπούλου, Τ. Ζόμπολας, Ε. Μπαμπίλα, Μ Χατζημιχαήλ, εκδόσεις καλειδοσκόπιο.
4. Κ. Δαρβίνος: «Η καταγωγή των ειδών»
5. Ν.1650/86, ΦΕΚ 160 Α/18-10-86, άρθρο 2, για την προστασία του περιβάλλοντος.
6. Αρτέμης Αθανασάκης : «Η Περιβαλλοντική Αγωγή σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης», 2004 εκδόσεις ΧΡΗΣΤΟΣ ΔΑΡΔΑΝΟΣ.
7. «Μέθοδος Project και προσχολική εκπαίδευση» Judy Harris Helm, Lillian Katz , εκδόσεις ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ 2002
8. «Μια σταγόνισμα στη λίμνη μας» Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Καστοριάς, 2004